

Heilsumálaráðið

Dagfesting: 07.03.2022
 Mál nr.: 21/18535-61
 Málsviðgjørt: BL/kg
 Ummælistíð: 3.-31. januar
 2022
 Eftirkannað: 14.02.2022

Uppskot til

Løgtingslóg um Fólkaheilsustýrið

§ 1. Fólkaheilsustýrið verður sett á stovn sum sjálvstøðugur stovnur undir landsstýrismanninum.

Uppgávur

§ 2. Fólkaheilsustýrið skal:

- 1) Gera tilmæli til politiska myndugleikan um ráðlegging innan heilsuverkið.
- 2) Ráðgeva myndugleikum og stovnum í heilsufakligum spurningum.
- 3) Hava um hendi fólkaheilsuarbeiði, upplýsing, tiltøk innan fólkaheilsu sum heild, umsita og styrkja heilsufremjandi og fyribyrkjandi partin av arbeiðinum við fólkaheilsu.
- 4) Umsita tær uppgávur, ið eru lagdar til Ílegusavnið sambært løgtingslóg um gransking í mannaílegum.
- 5) Veita borgarum og almenninginum kunning um heilsufaklig viðurskifti.
- 6) Tilevna vegleiðingar og leiðbeiningar til heilsulóggávu.

7) Umsita tilbúgvina í heilsuverkinum.
Stk. 2. Landsstýrismaðurin tekur avgerð um, nær uppgávarnar í stk. 1 verða lagdar til Fólkaheilsustýrið og kann harumframt leggja aðrar uppgávur innan heilsuøkið til Fólkaheilsustýrið at umsita.

Stk. 3. Landsstýrismaðurin kann áseta nærri reglur um Fólkaheilsustýrið og uppgávur tess.

Hagtøl og skráir

§ 3. Fólkaheilsustýrið skal:

- 1) Gera, skipa og menna hagtøl á heilsuøkinum,
  - 2) gera heilsufrágreiðingar, lýsingar og greiningar á heilsuøkinum, og
  - 3) skipa, umsita og menna heilsuskráir.
- Stk. 2.* Landsstýrismaðurin kann áseta nærri reglur um hagtøl, heilsufrágreiðingar, lýsingar, greiningar og heilsuskráir.

Granskingargrunndað myndugleikatænasta

§ 4. Fólkaheilsustýrið kann útvega sær hjálp frá heilsugranskarum og øðrum serfrøðingum fyri at veita politiska myndugleikanum ráðgeving sambært hesi løgtingslóg.

Stk. 2. Heilsumálaráðið og Fólkaheilsustýrið gera avtalu um granskingargrunndaða myndugleikatænastu, sambært stk. 1.

Gildiskoma og fylgibroytingar

§ 5. Henda løgtingslóg kemur í gildi 1. januar 2023, og samstundis fer úr gildi løgtingslóg nr. 56 frá 10. mai 2000 um Fólkaheilsuráð.

Stk. 2. Í § 7, stk. 2, 1. pkt. í løgtingslóg nr. 23 frá 6. mars 1998 um barna- og ungdómstannrøkt, verður “Landsstýrismaðurin í heilsumálum” broytt til: “Fólkaheilsustýrið”.

Stk. 3. Í § 9, stk. 5, 2. pkt. í løgtingslóg nr. 49 frá 14. mai 2013 um eftirløn verður “deildin fyri Arbeiðs- og Almannaheilsu” broytt til: “Sjúkrahúsverkið”.

Kapittul 1. Almennar viðmerkingar

1.1. Orsakir til uppskotið

Í londunum kring Føroyar er heilsuøkið skipað við einum stjórnarráði, ið hevur yvirskipaðu leiðsluna á økinum, herímillum at orða lógaruppskot, gera fígggjarlóg v.m. Undir stjórnarráðnum eru eitt ella fleiri stýri, ið hava fakligar og rakstrarligar uppgávur, sum millum annað veita ráðgeving, gera vegleiðingar, hava eftirlit o.a. Stýrini gera uppgávur fyri bæði politisku leiðsluna í heilsuverkinum og primera og sekundera geiran í heilsuverkinum.

Í Føroyum eru tað landsstýrisfólkið og Heilsumálaráðið, ið hava ovastu leiðsluna á heilsuøkinum. Hjá okkum er einki sjálvstøðugt stýri við heilsufakligum myndugleikauppgávum undir stjórnarráðnum. Hóast hetta røkja nakrir stovnar ávísar myndugleikauppgávur á heilsuøkinum, og verður hetta gjørt sum partur av teirra virkisøki annars. Orsøkin til, at einki sjálvstøðugt stýri er undir Heilsumálaráðnum, er partvíst, at heilsuøkið ikki er fult yvirtikið sum føroyskt málsøki. Tað eru dansku Styrelsen for Patientsikkerhed, Sundhedsstyrelsen, Styrelsen for Patientklager og Sundhedsdatastyrelsen, sum røkja hesar uppgávur fyri bæði Danmark og Føroyar.

Tørvur er á at skipa eitt Fólkaheilsustýri, ið savnar yvirskipaðu heilsufakligu uppgávnar í Føroyum í einum stýri. Einum Fólkaheilsustýri, sum við hollum kunnleika til føroysk heilsuviðurskifti og samfelagsviðurskifti sum heild, kann loysa fleiri heilsufakligar uppgávur. Hollur kunnleiki um, hvussu alt heilsuverkið starvar, er ein fortreyt fyri, at eitt Fólkaheilsustýri kann røkja sínar uppgávur. Hetta er eisini í samsvari við orðingar í samgonguskjalinum:

„Heilsuverkið skal virka sum ein eind við sjúklinginum í miðdeplinum. [...] Fyri at veita heilsutænastur á hægsta stigi er umráðandi, at heilsufakligu stavsfolkini hava góðar umstøður. [...] neyðugt er at stuðla einum mennandi fakligum umhvørvi innan heilsuverkið [...] Heilsuverkið skal í størri mun vera við í fyriryrgjandi arbeiði, m.a. við at leggja dent á fólkaheilsutiltøk og kunning. Dentur eigur at verða lagdur á rørslu, heilsugóðan kost o.a. [...] Vit eiga í mest møguligan mun at fyriryrgja dupultfunktiónum í heilsuverkinum.“

Politisk avgerð er tikin um, at Landslæknaembætið ikki verður partur av arbeiðinum at skipa Fólkaheilsustýrið. Landslæknaembætið er danskt málsøki. Tó eru umsiting og lóggáva innan Sjúkrahúsverkið, Deildina fyri Arbeiðs- og Almannaheilsu, kommunulæknaskipanina, Heilsutrygd, Gigni, barna- og ungdómstannrøktina, Apoteksverkið, Ílegusavnið, Fólkaheilsuráðið og heilsutilbúgving undir føroyskum málsræði. Undir koronukreppuni varð tørvur á at skipa eitt heilsufakligt ráðgevaratoymi í Heilsumálaráðnum, sum virkaði í tøttum samstarvi við Landslæknan. Uppgávnar hjá ráðgevaratoyminum vóru m.a. at stuðla undir smittuverjararbeiðinum, herímillum at skipa og fylgja gongdini viðvíkjandi sóttarhaldsviðurskiftum og skipa ráðgeving svarandi til COVID-19, m.a. í sambandi við coronalínjuna og kunning til almenningin.

Neyðugt er at menna ein heilsufakligan myndugleika í Føroyum, sum kann hava á leið somu heimildir, sum tey heilsufakligu stýrini, ið eru skipað undir stjórnarráðnum í hinum Norðanlondunum. Av tí at Føroyar er eitt land við umleið 50.000 íbúgvum, er skilabest at

gagnnýta teir fyrirmunir, ið eru við at vera eitt lítið land, og samskipa tær heimildir, sum liggja hjá omanfyrirstandandi stovnum og ráði í eitt stýri. Harumframt eru fleiri uppgávur, sum ikki verða røktar í dag. Hesar uppgávnar eiga eisini at leggjast til hetta stýrið, sum tá verður eitt veruligt stýri; eitt føroyskt Fólkaheilsustýri. Á henda hátt ber eisini til at styrkja yrkisførið innan heilsuøkið, sum í dag er spjatt ímillum fleiri ymiskar stovnar.

Mett verður, at tað er týðningarmikið at savna orkuna innan heilsuøkið og leggja uppgávnar frá fleiri smærri stovnum í ein stovn, so verandi tilfeingi á økinum kann nýtast meira skynsam, soleiðis at tað ikki verða fleiri smáar eindir innan heilsuøkið. Saman kunnu smáu stovnarnir fáa ágóðan av vitanini og royndunum hjá hvør øðrum. Á henda hátt kann einstaka menniskja verða meira sjónligt, tá ið nýggi bygnaðurin er farin at virka.

1.2. Galdandi lóggáva

Eingin lóggáva er galdandi um Fólkaheilsustýrið. Tó eru lógarásetingar um Fólkaheilsuráð í løgtingslóg nr. 56 frá 10. mai 2000, um Deildina fyri Arbeids- og Almannaheilsu í løgtingslóg nr. 64 frá 17. mai 2005 um sjúkrahúsverkið, um Ílegusavnið í løgtingslóg nr. 62 frá 17. mai 2005 um gransking í mannaílegum, um Apoteksverkið í løgtingslóg nr. 104 frá 5. september 1988 um apoteksverkið og heilivág, í løgtingslóg nr. 53/2019 um virksesemi á stovnum, ið veita rúsviðgerð og í løgtingslóg nr. 23/1998 um barna- og ungdómstannrøkt.

1.3. Endamálið við uppskotinum

Endamálið við lógaruppskotinum er at skipa eitt fólkaheilsustýri, sum skal gera tilmæli um ráðlegging innan heilsuverkið, veita heilsufakliga ráðgeving, hava um hendi fólkaheilsuarbeiðið, herímillum heilsufremjan og fyrirbygging, heilsutilbúgving, umsita tær uppgávur, ið eru lagdar til Ílegusavnið v.m. Fyri at røkka hesum endamáli fær Fólkaheilsustýrið harumframt til uppgávu at byggja upp og umsita heilsuskráir og fáa til vega hagtøl á heilsuøkinum, sum er grundarlagið undir teirri heilsufakligu ráðgeving v.m., sum Fólkaheilsustýrið fer at veita.

Ætlanin er, at Fólkaheilsustýrið í sínum arbeiði skal halda seg til WHO-allýsingina um heilsu. WHO allýsir hugtakið “heilsa” soleiðis: “Health is a state of complete physical, mental and social well-being, and not merely the absence of disease or infirmity.”

Umsett til føroyskt ljóðar hugtakið á leið soleiðis: Heilsa er líkamlig, sálarlig og sosial vælvera yvirhøvur, og ikki bara eitt lív uttan sjúku og heilsubrekk.

1.4. Samandráttur av nýskipanini við uppskotinum

Tørvur er á at seta á stovn eitt fólkaheilsustýri, sum við hollum kunnleika til føroysk heilsuviðurskifti og samfelagsviðurskifti, kann veita fleiri heilsufakligar uppgávur. Herímillum at hava um hendi heilsufakligar og rakstrarligar uppgávur, veita granskingargrunndaða heilsufakliga ráðgeving og menna, viðgera og skipa hagtøl og skráir á økinum.

Niðanfyrir verða ætlaðu uppgávnar hjá Fólkaheilsustýrinum lýstar nærri:

- **Gera tilmæli til politiska myndugleikan um ráðlegging innan heilsuverkið.** Ein týðningarmikil uppgáva hjá Fólkaheilsustýrinum er at gera tilmæli til politiska myndugleikan um ráðlegging innan heilsuverkið. Hetta merkir tó ikki, at Fólkaheilsustýrið skal loysa uppgávur, sum Sjúkrahúsverkið vanliga loysir. Sjúkrahúsverkið arbeiðir støðugt við at leggja ætlanir fyri Sjúkrahúsverkið, og ætlanin

er ikki at gera broytingar hesum viðvíkjandi. Tá ið talan er um yvirskipað tilmælir til politiska myndugleikan um ráðlegging innan heilsuverkið, verður tó mett, at hetta eigur at verða ein uppgáva hjá Fólkaheilsustýrinum. Til dømis kann Fólkaheilsustýrið veita kvalifiserað grundarlag fyri einari framsøknari skipan við viðgerðartrygd, sum tekur støði í bíðitíðunum í dag, og tí starvsfólkahópi, sum er til taks. Um politiski myndugleikin hevur tørv á tí, eiga metingar at verða gjørdar í samráð við Sjúkrahúsverkið um, hvørjar viðgerðir skulu raðfestast í føroyska heilsuverkinum, hvørjum viðgerðum tørvur er á, og hvørjar viðgerðir hava jaligt úrslit fyri sjúklingin v.m. Fólkaheilsustýrið kann til dømis kanna, hvørjar viðgerðir hava jaligt úrslit fyri sjúklingin í øðrum londum, so hetta kann verða tikið við í avgerðini um, hvørjar viðgerðir skulu veitast í Føroyum. Talan kann bæði vera um stuttíðarmetingar og langtíðarmetingar.

- **Veita heilsufakliga ráðgeving.** Skotið verður upp, at Fólkaheilsustýrið veitir heilsufakliga ráðgeving til landsstýrið, kommunur, primera og sekundera heilsugeiran. Hugsað verður um heilsufakliga ráðgeving í mun til føroyska heilsuloggávu. Stórir partur av heilsuloggávuni er føroysk. Hetta er heilsutrygdarlógin, sjúkrahúsverkslógin, ílegulógin, kommunulæknalógin, lóg um fyriryrgjandi heilsutænastur til børn og ung, apoteksverkslógin v.m. Heilsufaklig ráðgeving verður í hesum sambandi veitt Heilsutrygd, kommunulæknum, heilsufrøðingum, Sjúkrahúsverkinum og Apoteksverkinum. Í lýtuni veita Fólkaheilsuráðið, Deildin fyri Arbeids- og Almannaheilsu, Heilsutrygd, Sjúkrahúsverkið og Ílegusavnið heilsufakliga ráðgeving. Í koronutíðini hevur Heilsumálaráðið eisini veitt heilsufakliga ráðgeving, tá spurningar eru svaraðir á koronulinjuni og umvegis koronuráðgevingina, ið er staðsett undir Arbeids- og brunaeftirlitinum. Eingin broyting verður gjørd í mun til uppgávarnar, sum Landslæknin varðar av.
- **Hava um hendi fólkaheilsuarbeiðið, heilsufremjan og fyriryrging.** Tað vil siga, fólkaheilsuarbeiðið, upplýsing og tiltøk innan fólkaheilsu sum heild og styrkja heilsufremjandi og fyriryrgjandi partin av arbeiðinum við fólkaheilsu. Hetta er eisini í samsvari við samgonguskjalið, har ásett verður, at: “Heilsuverkið skal í størri mun vera við í fyriryrgjandi arbeiði, m.a. við at leggja dent á fólkaheilsutiltøk og kunning. Dentur eigur at verða lagdur á rørslu, heilsugóðan kost o.a.” Undir uppgávuna at hava um hendi fólkaheilsuarbeiðið, kemur eisini at leggja til rættis og regluliga eftirmeta eina heildarætlan fyri heilsufremjan og fyriryrging fyri allar Føroyar saman við Heilsumálaráðnum og øðrum þørtum.

Fólkaheilsustýrið eigur at arbeiða við vísindaliga grundaðum tiltøkum, hvørs endamál er at virka fyri at betra um fólkaheilsuna og virka fyri at fyriryrgja sálarligar, somatiskar sjúkur og ílegusjúkur og skaðar við miðvísnum átøkum tvørtur um tænastrur, geirar og fysisitingarløg. Hesi tiltøk eiga eisini at eftirmetast regluliga. Hetta kann stýrið gera við støði í uppgávuni sum fak- og myndugleikastovnur, ið m.a. merkir, at stýrið skal vera heilsufakligur ráðgevi, og við at seta í verk heilsupolitikkin hjá landsstýrinum. Ætlanin er at uppraðfesta og styrkja fólkaheilsuarbeiðið sum heild komandi árinum við tí endamáli at fremja fólkaheilsu og fyriryrgja lívsháttarsjúkum.

- **Umsita tær uppgávur, ið eru lagdar til Ílegusavnið.** Hetta sambært lögtingslóg nr. 62 frá 17. mai 2005 um gransking í mannaílegum, sum broytt við kunngerð nr. 12 frá 31. mars 2008 (Ílegulógin). Ílegulógin verður sostatt framvegis galdandi eftir, at lögtingslóg um Fólkaheilsustýrið verður sett í gildi.

Uppgáurnar hjá Ílegusavninum verða, sambært hesum, fluttar til Fólkaheilsustýrið at umsita. Ætlanin er samstundis at uppraðfesta og styrkja arbeiðið við heilsuskráum og hagtølum í Fólkaheilsustýrinum komandi árinum. Hetta fyri at Fólkaheilsustýrið kann fáa haldgott grundarlag til at veita heilsufakliga ráðgeving og gera tilmælir um ráðlegging innan heilsuverkið v.m. Í fyrstu atløgu verða uppgáurnar hjá Ílegusavninum skipaðar í Fólkaheilsustýrinum, sum tær eru í dag, men sum frá líður er ætlanin at styrkja arbeiðið hjá Ílegusavninum í Fólkaheilsustýrinum. Hetta soleiðis at Fólkaheilsustýrið kann mennast til at hava á leið somu uppgávur sum Sundhedsdatastyrelsen í Danmark.

- **Kunning til borgarar og almenningin.** Skotið verður upp, at Fólkaheilsustýrið fær til uppgávu at kunna borgarar og almenningin um heilsufaklig viðurskifti.

Tilevna heilsufakligar vegleiðingar. Skotið verður upp, at Fólkaheilsustýrið fær til uppgávu saman við føroyskum myndugleikum at tilevna vegleiðingar til føroyska heilsulóggávu. Arbeitt verður støðugt við at dagføra og bøta um lógarverkið á heilsuøkinum. Lögtingslógir, lógarbroytingar og kunngerðir verða evnaðar til í samstarvi við føroyskar myndugleikar o.o. Av tí at lógarverkið er stórt, er orka bert til at dagføra lógir og kunngerðir á heilsuøkinum. Heilsumálaráðið hevur ikki orku til at tilevna vegleiðingar á heilsuøkinum. Í hinum Norðurlondunum er heldur ikki vanligt, at tað er sjálvt stjórnarráðið, ið ger vegleiðingar. Henda uppgáva liggur oftast hjá undirliggjandi heilsufakligum myndugleika.

- **Umsita heilsutilbúgvina.** Skotið verður upp, at heilsutilbúgvingin og játtanin á fggjarlógini til tilbúgvina verða fluttar til Fólkaheilsustýrið at umsita. Heilsutilbúgvingin verður sett í gongd í sambandi við vanlukkur, álvarsamar smittusjúkur, yvirgangsatsóknir v.m. Heilsuverkið hevur, sambært sjúkrahúslógini, skyldu til at veita hjálp og sjúkraflutningstænastu til persónar, ið bráðliga hava tørv á hesum vegna óhapp ella bráðliga íkomna sjúku v.m. Í samsvari við Tilbúgvingarætlan Føroya frá 2003, hevur verið arbeitt við at skipa eina tilbúgving uttanfyri Sjúkrahúsverkið. Føroyar luttaka eisini í norðurlensskum samstarvi innan heilsutilbúgving. Arbeiðið fer fram í sokallaða Svalbardbólkinum. Uppgávan at gera yvirskipaðar tilbúgvingarætlanir á heilsuøkinum og at skipa tilbúgvina uttanfyri Sjúkrahúsverkið hevur higartil ligið hjá Heilsumálaráðnum. Heilsumálaráðið hevur røkt hesa uppgávuna eftir avtalu og í samstarvi við uttanhýsis veitarar. Skotið verður upp, at henda uppgávan flytur til Fólkaheilsustýrið.

Sum frá líður kunnu aðrar uppgávur á heilsuøkinum leggjast til Fólkaheilsustýrið. Her verður t.d. hugsað um yvirskipaðar ætlanir um dygdarmenning av heilsuverkinum, at umboða Føroyar í altjóða og norðurlensskum høpi í heilsufakligum samstarvi, at hava eftirlit við Apoteksverkinum, rúsevnisstovnum og viðtaluhølum, at gera eftirmetingar og góðkenna stovnar og skipanir.

Grundarlag undir arbeiðinum hjá Fólkaheilsustýrinum

Eitt munadygt fólkaheilsuarbeði má byggja á eitt vísindaligt støði. Eitt sterkari fakligt kjølfesti í fólkaheilsuarbeðinum kann hava við sær betri úrslit og skilabetri orkunýtslu. Staðfestast kann, at tað finst ikki nóg neyv og skipað vitan um fólkaheilsuna hjá føroyingum sum heild. Tí er neyðugt at fáa til vega vitan um, hvussu heilsustøðan hjá føroyingum er og lýsa gongdina á økinum. Henda vitan skal brúkast sum grundarlag undir teimum heilsupolitisku avgerðum, sum fara at verða tiknar, og er somuleiðis fyrirtreytin fyri at kunna skipa tiltøkini fólkaheilsuni at frama.

Fyri at kunna røkja omanfyristandandi uppgávur, er neyðugt, at Fólkaheilsustýrið mennir og skipar neyðugar føroyskar heilsuskráir og hagtøl og ikki minst, at arbeiðið hjá Fólkaheilsustýrinum er granskingargrunað. Ætlanin er, at Fólkaheilsustýrið skal standa fyri at skipa, viðgera og menna heilsuskráir og hagtøl, umframt at veita granskingargrunaða myndugleikatænastu.

Hagtøl. Ein fortreyt fyri at kunna fáa vitan um gongdina á fólkaheilsuøkinum er, at góð og álítandi hagtøl eru til taks. Ásannast má, at stórt trot er á hagtølum í Føroyum, tá tað snýr seg um heilsuviðurskifti og um viðurskifti, ið ávirka heilsuna. Hetta hevur við sær ta óhepnu avleiðing, at tað ikki finst nóg góð vitan um fólkaheilsustøðu føroyinga sum heild. Tann vitanin, sum fæst til vega, er ofta spjødd og óskipað. Av somu orsök verða donsk hagtøl ofta nýtt, tá støðan í Føroyum verður viðgjörd. Men av tí at støðan í Føroyum og Danmark á mongum økjum er ymisk, kann tað geva eina misvísandi mynd av støðuni í Føroyum, um donsku hagtølini verða brúkt. Tørvur er tí á at fáa føroysk hagtøl.

Í hesum lógaruppskoti verður tí skotið upp, at Fólkaheilsustýrið skal skipa hagtøl á heilsuøkinum, gera lýsingar og greiningar av heilsustøðuni hjá íbúgvum í Føroyum umframt at gera, viðgera og menna hagtøl innan heilsuøkið.

Heilsuskráir. Um Fólkaheilsustýrið skal gera tilmælir til politiska myndugleikan um ráðlegging innan heilsuverkið, veita heilsufakliga ráðgeving, hava um hendi fólkaheilsuarbeðið, hava uppgávarnar hjá Ílegusavninum um hendi, gera vegleiðingar til heilsuverkið; veita kunning til borgarar og almenningin v.m, er neyðugt, at tær yvirskipaðu skráirnar í Føroyum verða staðsettar í Fólkaheilsustýrinum.

Í fyrstu atløgu verða skráirnar hjá Ílegusavninum: Diagnosuskráin, Ættarbandsskráin og Vevnaðarskráin fluttar til Fólkaheilsustýrið. Í Diagnosuskránni verða goymdar upplýsingar um tær diagnosur og aðrar heilsuupplýsingar, ið verða latnar til verkætlanir innan ílegugransking. Diagnosuskráin er ein skrá við diagnosum hjá føroyingum kring alt landið. Diagnosuskráin er avmarkað til diagnosur fyri teir føroyingar, sum hava luttikið í ílegugranskingarverkætlanum og hava givið samtykki til at luttaka. Í Ættarbandsskránni á Ílegusavninum verða upplýsingar um ættarbond goymdar. Hendan skráin er somuleiðis ein landsumfatandi skrá um ættarbond hjá føroyingum. Skotið verður upp, at Ílegusavnið við sínum skráum: Diagnosuskránni, Ættarbandsskránni og Vevnaðarskránni, verður flutt til Fólkaheilsustýrið at umsita.

Í Ætlan fyri Fólkaheilsustýri í Føroyum 2021 verður somuleiðis mælt til, at ein nýggj Landssjúklingaskrá sum frá líður verður bygd upp og staðsett í Fólkaheilsustýrinum. Hugsað verður her um eina skrá líknandi danska “Landspatientregisteret”. Í skránni eru neyvar, skipaðar upplýsingar úr sjúklingajournalum um allar danir, herímillum diagnosur, aktiónsdiagnosur, hjádiagnosur, kanningar, skurðviðgerðir og føðingar hjá øllum dønum. Við

støði í Landssjúklingaskránni, kann Fólkaheilsustýrið gera tilmælir til politiska myndugleikan um ráðlegging innan heilsuverkið og veita heilsufakliga ráðgeving v.m. Tílk skrá er eisini neyðug fyri, at granskarar í Føroyum kunnu hava eitt haldgott undirstøðukervi at granska í.

Í Ætlan um Fólkaheilsustýri í Føroyum 2021 verður mælt til, at aðrar skráir, sum frá líður, verða fluttar til Fólkaheilsustýrið. Herímillum verður mælt til, at Krabbameinsskrásetingin innan Sjúkrahúsverkið verður flutt til Fólkaheilsustýrið at umsita. Eisini verður mælt til, at Fólkaheilsustýrið í samstarvi við Landslæknan fær til vega avrit av verandi upplýsingum í “Dødsársagsregisteret”, “Fødselsregisteret” og “Register for smitsomme sygdomme” v.m. til Fólkaheilsustýrið at umsita.

Ætlanin er ikki at leggja hesar skráir til Fólkaheilsustýrið beinanvegin, men ætlanin er at leggja yvirkipaðar skráir til Fólkaheilsustýrið, so hvørt sum stovnurin er klárur at taka ímóti teimum. Tá ið nýggjar skráir verða lagdar til Fólkaheilsustýrið, verður hetta gjørt í samráð við Dátueftirlitið og í tráð við dátuverndarlógina.

Ætlanin er, at arbeiðið við heilsuskráum í Fólkaheilsustýrinum verður uppraðfest og styrkt komandi árinum. Hetta fyri, at Fólkaheilsustýrið kann fáa haldgott grundarlag til at veita heilsufakliga ráðgeving og gera tilmælir um ráðlegging innan heilsuverkið v.m. og soleiðis, at Fólkaheilsustýrið kann mennast til at hava á leið somu uppgávur sum Sundhedsdatastyrelsen í Danmark.

Granskingargrunndað myndugleikatænasta og heilsugransking

Í Danmark verður heilsugransking, ið hevur til endamáls at ráðgeva politiska myndugleikanum, kallað: “forskningsbaseret myndighedsbetjening”. Sundhedsministeriet hevur gjørt avtalu við Statens Institut for Folkesundhed, sum hevur við sær, at Statens Institut for Folkesundhed bindur seg til at granska og veita ráðgeving til politiska myndugleikan innan ávís økir á heilsuøkinum.

Skotið verður upp, at slík granskingargrunndað ráðgeving til politiska myndugleikan verður partur av virkseminum í Fólkaheilsustýrinum. Hetta soleiðis at heilsugranskari í styttri tíðarskeið granskar innan ávís økir, ið politiski myndugleikin hevur biðið um. Skotið verður upp, at Heilsumálaráðið og Fólkaheilsustýrið gera avtalu um hesa granskingargrunndaðu myndugleikatænastu.

Ætlanin er tó ikki, at tann heilsugransking, sum í dag fer fram á Deildini fyri Arbeids- og Almannaheilsu, Sjúkrahúsverkinum, Ílegusavninum, Fólkaheilsuráðnum og Fróðskaparsetrinum, skal staðsetast í Fólkaheilsustýrinum. Um so var, varð talan um ein heilsugranskingarstovn og ikki ein myndugleikastovn, sum ætlanin er at seta á stovn.

Arbeitt verður í staðin fram ímóti at staðseta heilsugranskingina í Føroyum, samlaða á einum stað innan Sjúkrahúsverkið, nær økinum, har Fólkaheilsustýrið verður staðsett. Hetta soleiðis at Fólkaheilsustýrið og heilsugranskingin kunnu fáa ágóðan av hvør øðrum. Við hesum verður mett, at tað fer at bera til at fáa eitt granskingarumhvørvi, har heilsugranskarar hava móguleika fyri at sparra saman, deila vitan og royndir og á tann hátt fáa eina sínámillum synergieffekt. Á henda hátt kann bera til at lyfta heilsugranskingina í Føroyum upp á eitt uppafgur hægri støði, enn hon er í dag.

Kliniska uppgávan innan arbeids- og umhvørvislæknafrøði

Tá ið Fólkaheilsustýrið verður skipað, er ætlanin at flyta yvirskipaðu uppgávnar viðvíkjandi m.a. heilsufakligari ráðgeving hjá Deildini fyri Arbeiðs- og Almannaheilsu til Fólkaheilsustýrið. Ætlanin er at flyta klinisku uppgávnuna innan arbeiðs- og umhvørvislæknafrøði, sum í dag verður loyst á Deildini fyri Arbeiðs- og Almannaheilsu til Sjúkrahúsverkið.

1.5. Ummæli og ummælisskjal

Lógaruppskotið varð sent til ummælis hjá: Deildini fyri Arbeiðs- og Almannaheilsu, Fólkaheilsuráðnum, Ílegusavninum, Sjúkrahúsverkinum (Landssjúkrahúsinum, Klaksvíkar sjúkrahúsi og Suðuroyar sjúkrahúsi), Landslæknaembætinum, Landsapotekaraembætinum, Apoteksverkinum, Heilsutrygd, Sjúklingaráðnum, Etiska ráðnum, Vísindasiðseminevndini, Farsóttarnevndini, Granskingarráðnum, Gigni, Dátueftirlitinum, Hvíldarheiminum Naina, Kommunufelagnum, Læknafeleg Føroya, Serlæknafeleg Føroya, Kommunulæknafeleg Føroya, Felagnum fyri Yngri lækna, Felagnum Føroyskir Sjúkrarøktarfrøðingar, Bioanalytikarafelagnum, Ergoterapeutfelagnum, Fysioterapeutfelag Føroya, Radiografar, Føroyskum Sálarfrøðingum, Heilsuhjálparafelag Føroya, Heilsurøktarfelagnum, Kost- og føðslufelagnum, Ljósmeðrafelag Føroya, Tannlæknafelegnum, Tannrøktarfelagnum, Pharmadanmark, Farmakonomforeningin, kiropraktori, Heilbrigdinum, viðgerðarstovninum Frælsi, Blákrossheiminum, MEGD, Krabbameinsfelagnum og Javna.

Felagið Føroyskir Sjúkrarøktarfrøðingar (FFS) tekur undir við lógaruppskotinum og er av tí sannføring, at Fólkaheilsustýrið, skipað undir Heilsumálaráðnum, fer at verða til gangs fyri føroyska borgaran. FFS gleðist um, at uppskotið leggur seg upp at allýsingini hjá WHO um heilsu. FFS hevur mangan eftirlýst eina yvirskipaða ætlan fyri hvørjar sjúkrarøktarfrøðifakligar tænastur føroyska samfelagið eigur at bjóða borgaranum. FFS sær júst, at ein slík uppgáva eigur at verða lögð í Fólkaheilsustýrið. FFS vísir á týðningin av, at sjúkrarøktin verður hugsað inn í Fólkaheilsustýrið. FFS vísir á, at tað er umráðandi, at bólkurin av eldri borgarum verður ein náttúrligur partur av heilsufremjandi og fyribyrgjandi tilmælunum. Sagt verður, at samstundis sum lóg um Fólkaheilsustýrið verður sett í gildi, verður ílegulógin sett úr gildi. FFS tekur undir við, at Fólkaheilsustýrið skal hava tær uppgávur, ið eru ásettar í lógaruppskotinum.

Til hetta er at siga, at viðmerkingarnar frá Felagnum Føroyskir Sjúkrarøktarfrøðingar verða tiknar til eftirtektar. Gjört verður vart við, at ílegulógin ikki verður sett úr gildi, tá ið lóg um Fólkaheilsustýrið verður sett í gildi. Ílegulógin verður framvegis galdandi.

Sjúkrahúsverkið (SV) tekur undir við ætlanini at skipa eitt fólkaheilsustýri. SV er eisini samt í, at Fólkaheilsustýrið skal veita heilsufakliga ráðgeving, hava um hendi fólkaheilsuarbeiðið, herímillum heilsufremjan og fyribyrging, heilsutilbúgving, umsita tær uppgávur, ið eru lagdar til Ílegusavnið v.m. Somuleiðis er stórus tørvur á at byggja upp og umsita heilsuskráir og fáa til vega hagtøl á heilsuøkinum sum heild. SV metir tó, at tað er neyðugt at nágreina hvørjar uppgávur og heimildir Fólkaheilsustýrið hevur í mun til ráðlegging á heilsuøkinum. SV tekur ikki undir við, at Fólkaheilsustýrið fær uppgávur og heimildir, sum í dag liggja hjá Sjúkrahúsverkinum, sum eru partur av leiðslurættinum hjá leiðsluni á sjúkrahúsunum. SV mælir til, at lógaruppskotið verður tillagað, soleiðis at Løgtingið ikki fær ta fatan, at omanfyrinevndu uppgávur og heimildir nú verða fluttar til nýtt stýrið at taka sær av. SV tekur undir við ætlanini at savna heilsugranskingina á einum stað innan Sjúkrahúsverkið. SV ger tó vart við, at hølini ikki verða klár fyrr enn í 2023.

Til hetta er at siga, at viðmerkingarnar hjá Sjúkrahúsverkinum eru tiknar til eftirtektar og almennu viðmerkingarnar í lógaruppskotinum eru rættaðar til, soleiðis at viðmerkingarnar um,

at Fólkaheilsustýrið fær hesar ávísu uppgávur hjá Sjúkrahúsverkinum eru strikaðar. Landsstýrismaðurin skal eisini gera vart við, at ein arbeidsbólkur við umboðum úr Heilsumálaráðnum, Sjúkrahúsverkinum, Fólkaheilsuráðnum, Deildini fyri Arbeids- og Almannaheilsu og Ílegusavninum í lýtuni arbeiðir við at skipa eina heilsugranskingareind innan Sjúkrahúsverkið. Í hesum arbeiði verður miðað ímóti, at heilsugranskingareindin innan Sjúkrahúsverkið verður skipað primo 2023.

Umhvørvis- og vinnumálaráðið (UVMR) vísir á, at virkseimið hjá Arbeids- og brunaeftirlitinum, Sjóvinnustýrinum og Føroya Vanlukkutryggingarráð í fleiri førum er knýtt at arbeiðslæknafrøðiligari ráðgeving og metingum frá Deildini fyri Arbeids- og Almannaheilsu. Leikluturin hjá Deildini fyri Arbeids- og Almannaheilsu er at: “ráðgeva Arbeidseftirlitinum og Skipaeftirlitinum í arbeiðsmedisinskum spurningum”. Ráðgivið verður m.a. í heilsuspurningum innan arbeiðsumhvørvi, vinnusjúkuelvandi ávirkan av kemiskum evnum og skeivum arbeiðsgongdum, heilsuspurningum fyri sjófólk og innan arbeiðsumhvørvi á sjónum og í spurningum um altjóða heilsukrøv fyri sjófólk. Deildin fyri Arbeids- og Almannaheilsu ger arbeiðslæknafrøðiligar kanningar og metingar eftir umbøn frá Føroya Vanlukkutryggingarráði. UVMR vísir á, at av tí at virkseimið hjá Deildini fyri Arbeids- og Almannaheilsu ikki er nevnt í uppskotinum, er tað ógreitt, hvussu ætlanin er at skipa hetta virkseimið, tá Fólkaheilsustýrið er sett á stovn.

Til hetta er at siga, at viðmerkingarnar hjá Umhvørvis- og vinnumálaráðnum verða tiknar til eftirtektar. Spurningurin um uppgávarnar hjá Deildini fyri Arbeids- og Almannaheilsu varð tikin upp í Ætlan fyri Fólkaheilsustýri í Føroyum, 2021. Í kap. 6 í hesari ætlan, s. 80, stendur sostatt, at kliniska uppgávan innan arbeiðs- og umhvørvislæknafrøði, ið verður loyst á Deildini fyri Arbeids- og Almannaheilsu í dag, eigur at flytast til Sjúkrahúsverkið. Hetta ímeðan yvirskipaðu uppgávarnar viðvíkjandi m.a. heilsufakligari ráðgeving verða fluttar til Fólkaheilsustýrið. Eftir at ætlanin varð handað landsstýrismanninum, hevur Heilsumálaráðið umrøtt spurningin við Sjúkrahúsverkið. Ætlanin er, at kliniska uppgávan innan arbeiðs- og umhvørvislæknafrøði skal flyta til Sjúkrahúsverkið, tá Fólkaheilsustýrið verður skipað. Arbeið verður í lýtuni við, hvussu henda uppgáva best kann loysast í Sjúkrahúsverkinum. Leggjast kann afturat, at tað somuleiðis eru sjúkrahúsini, ið hava ábyrgdina av kliniskari arbeiðs- og umhvørvislæknafrøði í Danmark. Almennu viðmerkingarnar eru nú rættaðar til, soleiðis at hetta stendur í almennu viðmerkingunum omanfyri.

Dátueftirlitið viðmerkir til partin av uppskotinum, sum snýr seg um viðgerð av persónupplýsingum. Dátueftirlitið tekur undir við, at økið verður skipað betur. Dátueftirlitið vísir tó á, at trupulleikar kunnu vera í mun til dátuvernd, um persónupplýsingar frá fleiri ymiskum stovnum verða lagdar til Fólkaheilsustýrið. Viðgerðin av persónupplýsingum skal frá byrjan taka atlit at tí einstaka. Fólkaheilsustýrið skal hava mannagongdir sum tryggja, at viðgerðin av persónupplýsingum altíð er saklig og í samsvari við lógina.

Til hetta er at siga, at ætlanin við hesum lógaruppskoti ikki er at broyta nakað í verandi skráum. Ætlanin er, at Ílegusavnið verður partur av Fólkaheilsustýrinum. Sostatt verða tær skráir, sum Ílegusavnið umsitur í dag, partur av Fólkaheilsustýrinum. Ílegusavnið hevur neyðug loyvir frá Dátueftirlitinum til at reka tær triggjar skráirnar. Sum frá líður er ætlanin at byggja upp fleiri skráir í Fólkaheilsustýrinum, eitt nú eina Landssjúklingaskrá. Tá ið farið verður undir hetta arbeiðið, verður tað sjálv sagt gjørt í tøttum samstarvi við Dátueftirlitið. Tí verður ikki mett, at tað verður ein trupulleiki viðvíkjandi persónupplýsingum.

Kommunufelagið metir tað skilagott, at vit í Føroyum skipa eitt fólkaheilsustýri, sum vit kenna tað úr okkara grannalondum. Kommunufelagið vísir tó á, at uppskotið bert fevnr um heilsuøkið. Verður hugt at grannalondum okkara, er ábyrgdin hjá hesum stýrum at ráðgeva og vegleiða samfelagsliga breitt, bæði viðvíkjandi eitt nú eldraøkinum og sosiala økinum. Kommunufelagið mælir til, at tað í uppskotinum annaðhvørt verður staðfest, at Fólkaheilsustýrið hevur eina breiða og tvørgeiraliga ábyrgd av heilsufakliga økinum á sama hátt sum stýrini í okkara grannalondum, ella at tað hinvegin verður staðfest, at talan bert er um málsøkið hjá Heilsumálaráðnum.

Til hetta er at siga, at stórir tørvur er á at skipa eitt fólkaheilsustýri, ið savnar yvirskipaðu heilsufakligu uppgáurnar í Føroyum í einum stýri. Eitt fólkaheilsustýri, sum við hollum kunni til føroysk heilsuviðurskifti og samfelagsviðurskifti sum heild, kann loysa fleiri heilsufakligar uppgávur. Í fyrstu atløgu fer virkisøkið hjá Fólkaheilsustýrinum tí at fevna um heilsumál. Mett verður ikki, at tað er ráðiligt at taka ov nógv málsøkir inn í stýrið í fyrstu atløgu. Landsstýrismaðurin er tó samdur við Kommunufelagnum í, at Fólkaheilsustýrið sum frálíður eigur at verða víðkað til eisini at fevna um heilsufakliga ráðgeving v.m. viðvíkjandi eitt nú eldraøkinum og sosiala økinum.

Ílegusavnið viðmerkir, at tað tykist sum luturin hjá Ílegusavninum er ógvuliga ógreiður og lítið viðgjørður. Tí kann tykjast, sum Ílegusavnið druknar í hesi samanleggingini. Ílegusavnið mælir til, at heitið verður Heilsustýrið heldur enn Fólkaheilsustýrið. Gjørt verður vart við, at tað í § 3, stk. 1 stendur: “sum nevnt í § 1”, hóast ráðgeving av politiska myndugleikanum ikki er nevnt í § 1. Til § 2, nr. 4 mælir Ílegusavnið til, at endamálsorðingin í ílegulógini verður skrivað inn her. Harumframt mælir Ílegusavnið til, at líknandi orðingar, sum í dansku sundhedsloven um uppgávur hjá Sundhedsdatastyrelsen, verða settar inn í lógaruppskotið. Gjørt verður vart við, at á s. 8 í lógaruppskotinum m.a. stendur: “Í kapitli 5”, hóast einki kapitl 5 er í viðmerkingunum. Á s. 9 í viðmerkingunum stendur: “Diagnosuskráin er ein skrá við diagnosum hjá føroyingum kring alt landið”. Ílegusavnið viðmerkir, at her eigur at verða lagt afturat, at Diagnosuskráin er avmarkað til diagnosur fyri teir føroyingar, sum hava luttikið í ílegugranskingarverkætlanum og hava givið samtykki til at luttaka.

Til hetta kann sigast, at viðmerkingarnar hjá Ílegusavninum viðvíkjandi § 3 í lógaruppskotinum eru tiknar til eftirtektar, soleiðis at orðingin: “sum nevnt í § 1” verður broytt til: “Fyri at rækja uppgáurnar sambært § 2, skal Fólkaheilsustýrið:”. Harumframt verður “Í kapitli 5” á bls. 8, strikað. Viðmerkingin til bls. 9 er somuleiðis tikin til eftirtektar. Til ásetingarnar um Sundhedsdatastyrelsen í sundhedsloven er at siga, at ætlanin er, at Fólkaheilsustýrið skal hava á leið somu uppgávur sum danska Sundhedsdatastyrelsen. Tó er ikki neyðugt, at ásetingar í føroyskum og danskum lógum eru eins. Í lógaruppskotinum er ásett í § 3, at Fólkaheilsustýrið skal gera, skipa og menna hagtøl á heilsuøkinum, gera heilsufrágreiðingar, lýsingar og greiningar á heilsuøkinum, og skipa, umsita og menna heilsuskráir. Viðmerkingin hjá Ílegusavninum er tikin til eftirtektar á tann hátt, at tað nú í lógaruppskotinum § 3, stk. 1 stendur: “Fólkaheilsustýrið skal ...”. Í almennu og serligu viðmerkingunum er eisini nágreinað, at Fólkaheilsustýrið skal hava á leið somu uppgávur sum Sundhedsdatastyrelsen í Danmark. Um tørvur er á neyvari regulering um hagtøl, heilsufrágreiðingar, lýsingar, greiningar og heilsuskráir, kann landsstýrismaðurin áseta nærri reglur um hetta.

Til viðmerkingina um lutin hjá Ílegusavninum er at siga, at uppgáurnar hjá Ílegusavninum eru nevndar fleiri ferðir í sjálvum lógaruppskotinum. Fyrst í § 2, nr. 4, har Fólkaheilsustýrið skal umsita tær uppgávur, ið eru lagdar til Ílegusavnið, sambært løgtingslóg um gransking í mannafelegum. Síðani í § 3, har Fólkaheilsustýrið skal gera, skipa og menna hagtøl á

heilsuøkinum, gera heilsufrágreiðingar, lýsingar og greiningar á heilsuøkinum, og skipa, umsita og menna heilsuskráir. Sambært § 4 kann Fólkaheilsustýrið útvega sær hjálp frá heilsugranskarum (herímillum ílegugranskarum) og øðrum serfrøðingum fyri at veita politiska myndugleikanum ráðgeving sambært lógini. Í almennu viðmerkingunum verða uppgávnar hjá Ílegusavninum nevndar í fleiri umførum.

Sambært Ætlan um Fólkaheilsustýrið 2021 er ikki ætlanin, at uppgávnar hjá Ílegusavninum skulu drukna í hesi samanleggingini. Tvørturímóti verður miðað ímóti at styrkja arbeiðið við heilsuskráum í Fólkaheilsustýrinum. Í Ætlan fyri Fólkaheilsustýri 2021 verður mælt til, at arbeiðið við heilsuskráum í Fólkaheilsustýrinum verður uppræft og styrkt komandi árin. Hetta fyri at Fólkaheilsustýrið kann fáa haldgott grundarlag til at veita heilsufakliga ráðgeving og gera tilmælir um ráðlegging innan heilsuverkið v.m. Í fyrstu atløgu verða uppgávnar hjá Ílegusavninum skipaðar í Fólkaheilsustýrinum, sum tær eru í dag, men sum frá líður er ætlanin at styrkja arbeiðið hjá Ílegusavninum í Fólkaheilsustýrinum. Hetta er nú nágreinað í almennu og serligu viðmerkingunum í lógaruppskotinum.

Granskingarráðið metir, at tað er eitt gott og neyðugt stig at seta eitt Fólkaheilsustýri á stovn í Føroyum við teimum uppgávum, sum eru lýstar í lógaruppskotinum. Tað kann styrkja heilsuøkið munandi, um lýstu ætlanirnar kunnu fremjast í verki. Viðvíkjandi heilsugranskingini vísir Granskingarráðið á, at framhaldandi gransking á heilsuøkinum er treytað av tøkari játtan. Her hevði verið ynskiligt við neyvari ásetingum og málum um ítøkiliga stuðulsfígging til gransking á heilsuøkinum. Granskingarráðið spyr, hví diagnosuskráin bert skal fevna um skrána hjá Ílegusavninum, og hví skráin ikki skal fevna um diagnosur í Sjúkrahúsverkinum. Víst verður á, at skal Fólkaheilsustýrið fáa ta tyngd og breidd, sum skotið verður upp, so er neyðugt við dyggum heilsufakligum, lögfrøðiligum, samfelagsvísindaligum og málsligum førleikum v.m. Granskingarráðið viðmerkir, at í umsetingini av WHO-hugtakinum um heilsu, eigur orðið: “well-being” at verða umsett til “vælveru” heldur enn “vælfærd”.

Til viðmerkingarnar hjá Granskingarráðnum er at siga, at ætlanin er at skipa heilsugranskingina undir eina heilsugranskingareind innan Sjúkrahúsverkið, samstundis sum Fólkaheilsustýrið verður stovnað. Hetta lógaruppskotið snýr seg bert um Fólkaheilsustýrið, ikki um Heilsugranskingareindina. Tí verður ikki met, at reglur um stuðulsfígging til gransking á heilsuøkinum skulu ásetast í hesum lógaruppskotinum. Mett verður tó, at viðmerkingarnar hjá Granskingarráðnum um stuðulsfígging eru áhugaverdar. Í hesum sambandi kann nevast, at tey í Íslandi hava skipað ein fólkaheilsugrunn til at styrkja fyrbyrgjandi og heilsufremjandi arbeiðið í samfelagnum, sí bls. 40 í Ætlan um Fólkaheilsustýri. Hetta kundi verið eitt hugskot at arbeiðið víðari við í Føroyum. Til spurningin um, hví skráirnar í Fólkaheilsustýrinum ikki skulu fevna um diagnosur í Sjúkrahúsverkinum er at siga, at ætlanin í fyrstu atløgu er at flyta skráirnar hjá Ílegusavninum til Fólkaheilsustýrið. Sum frá líður er tó ætlanin at uppbyggja eina Landssjúklingaskrá í Fólkaheilsustýrinum, sum skal innihalda allar diagnosur hjá føroyingum, og at upplýsingarnar í hesi Landssjúklingaskrá verða fingnar til vega úr teimum skráum, ið longu eru í Føroyum, umframt úr danska „Landspatientregisteret“. Til viðmerkingina um starvsfólk í Fólkaheilsustýrinum er svarið, at ætlanin er, at Fólkaheilsustýrið, sum frá líður, skal verða mannað við dyggum heilsufakligum, lögfrøðiligum og samfelagsvísindaligum førleikum. Til málsligu viðmerkingina viðvíkjandi WHO-allýsingini, viðmerkingin tikin til eftirtektar, soleiðis at orðið “well-being” verður umsett til: “vælveru”.

Føroyskir Sálarfrøðingar (FS) takka fyri høvið at koma við viðmerkingum til Fólkaheilsustýrið. Felagið viðmerkir, at tað hevur alstóran týðning, at Fólkaheilsustýrið veruliga umboðar breiða likamliga, sálarliga og sosiala fakkunneikan, ið WHO-allýsingin

leggur upp til. Til hetta er neyðugt, at fakkfólk, ið hava kunnleika til sosiala og sálarliga partin av heilsuhugtakinum, eisini verða umboðað í Fólkaheilsustýrinum. Harafturat vil felagið vísa á, at andaligi parturin av lívinum ikki er umboðaður í heilsuhugtakinum hjá WHO. Í mun til gransking verður víst á týdningin av at tryggja, at óheft gransking ikki kemur at lúta fyri politiskt umbidnari gransking.

Til hetta er at siga, at ætlanin er sum frálíður, at manna stýrið við relevantum fakkfólkum alt eftir, hvørjar uppgávur verða lagdar til stýrið. Í mun til gransking er at siga, at tá ið Fólkaheilsustýrið verður sett á stovn, er ætlanin, at ein heilsugranskingareind skal setast á stovn innan Sjúkrahúsverkið. Ætlanin er, at Fólkaheilsustýrið skal kunnu útvega sær hjálp frá heilsugranskarum og øðrum serfrøðingum fyri at veita politiska myndugleikanum ráðgeving. Hetta er sokallaða “granskingargrunndaða myndugleikatænastan”. Óhefta heilsugranskingin fer at halda áfram í Heilsugranskingareindini innan Sjúkrahúsverkið.

Etiska ráðið tekur undir við endamálinum við Fólkaheilsustýrinum, sum er at fáa betri grundarlag til at ráðgeva politiska myndugleikanum í heilsumálum og at tryggja gjøgnumskygni um, hvussu raðfest verður í heilsuverkinum. Gjøgnumskygni er við til at skapa álit millum myndugleikar, fakkfólk og borgaran, og tað er gott, at heilsuavgerðir í størri mun byggja á evidens og gransking. Etiska ráðið minnir tó á, at jú meira umfatandi eitt ovvara stýrið er, jú størri kann vandin verða fyri, at smærru eindirnar drukna í mongdini. Hinvegin ber eisini til at siga, at vandin fyri hin einstaka at detta niður ímillum skipanir kann verða minni, tá alt verður savnað á einum stað. Tað er umráðandi, at Fólkaheilsustýrið leggur sær eina við, at einstaka menniskja ikki hvørstur í tilgongdini, men harafturímóti verður meira sjónligt, tá ið nýggi bygnaðurin er farin at virka.

Til hetta er at siga, at ætlanin við Fólkaheilsustýrinum er at leggja tær smáu eindirnar á heilsuøkinum saman í ein stovn. Mett verður, at tað er týdningarmikið at savna orkuna innan heilsuøkið og leggja uppgávarnar frá fleiri smærri stovnum í ein stovn, so verandi tilfeingi á økinum kann verða nýtt meira skynsamt, og soleiðis at tað ikki verða fleiri smáar eindir innan heilsuøkið. Saman kunnu smáu stovnarnir fáa ágóðan av vitanini og royndunum hjá hvør øðrum. Á henda hátt kann einstaka menniskja verða meira sjónligt, tá ið nýggi bygnaðurin er farin at virka.

Vísindasiðseminevndin metir, at tað er neyðugt at áseta nærri, hvørjar fakligar førleikar og royndir starvsfólk í Fólkaheilsustýrinum skulu hava. Vísindasiðseminevndin saknar eina meting av, hvat man væntar tað kemur at kosta at reka Fólkaheilsustýrið. Vísindasiðseminevndin metir, at endamálið, sum ásett í ílegulógini: “at verja einstaklingin í sambandi við ílegugransking” er gott, og tískil eigur Fólkaheilsustýrið, í sambandi við sítt víttfevnda virkseimi, eisini at fáa álagt at verja einstaklingin.

Til hetta er at siga, at í Ætlan fyri Fólkaheilsustýri 2021 eru gjørdar neyvar metingar av, hvørjar fakligar førleikar tey starvsfólk, ið skulu starvast í Fólkaheilsustýrinum, skulu hava. Mett verður ikki, at tað er neyðugt í sjálvum lógaruppskotinum at nágreina hetta. Viðvíkjandi spurninginum um fíggjarligar avleiðingar, er viðmerkingin hjá Vísindasiðseminevndini tikin til eftirtektar, og nærri upplýsingar um fíggjarligar avleiðingar eru settar inn í almennu viðmerkingarnar í lógaruppskotinum. Til viðmerkingina um endamálið við lógini kann viðmerkjast, at man í dag í lógarsmíði er farin burtur frá at hava endamálsorðingar í lógarteksti. Lógartænastan mælir frá hesum. Mett verður ikki, at endamálsorðing skal setast inn í lógartekstin.

Heilsutrygd vísir á s. 6 í lógaruppskotinum, har tað stendur, at “Skotið verður upp, at hesin heilsuportalur verður staðsettur í Sjúkrahúsverkinum ella Fólkaheilsustýrinum.” Heilsutrygd heldur, at ein framtíðar heilsuportalur eigur at verða staðsettur í Fólkaheilsustýrinum. Heilsutrygd er eisini av teirri fatan, at tann grundleggjandi KT-infrastruktururin hjá heilsuverkinum eigur at liggja í Fólkaheilsustýrinum. Heilsutrygd mælir til, at orðingin: “sum eru staðsettir í Heilsutrygd” á s. 9 í lógaruppskotinum verður strikað.

Til hetta er at siga, at viðmerkingarnar hjá Heilsutrygd er tiknar til eftirtektar í lógaruppskotinum.

Deildin fyri Arbeids- og Almannaheilsu (DFAA) tekur undir við, at vit nú seta á stovn eitt heilsustýri í Føroyum, tí tað er neyðugt at gera leypandi fakligar metingar av heilsustøðuni í Føroyum og at finna mátar at halda støðið høgt í framtíðini. DFAA saknar tó, at einki verður sagt um, hvussu tað arbeidslæknafrøðiliga virksemið skal fara fram, eftir at DFAA verður latin aftur. Harumframt vísir DFAA á tað stóra granskingarvirksemið, sum DFAA hevur fram og fremur. DFAA hevur í fleiri áratíggju í smálutum fylgt heilsustøðuni hjá fleiri túsund børnum frá móðirlívi til vaksnamannaár. Hetta metir DFAA sum eitt ógvuliga virðismikið tilfeingi fyri føroyska heilsugransking í framtíðini, og sum tí ikki má forfarast ella liggja í órøkt. Í uppskotinum verður greitt frá, at heilsugranskingarparturin skal skipast innan tryggjar karmar í Sjúkrahúsverkinum, og tí tekur DFAA undir við uppskotinum og hevur álit á, at tað fer at eydnast.

Til hetta er at siga, at spurningurin um uppgávarnar hjá Deildini fyri Arbeids- og Almannaheilsu varð tikin upp í Ætlan fyri Fólkaheilsustýri í Føroyum 2021. Í kap. 6 í hesari ætlan, s. 80, stendur, at kliniska uppgávan innan arbeids- og umhvørvislæknafrøði, ið verður loyst á Deildini fyri Arbeids- og Almannaheilsu í dag, eigur at verða flutt til Sjúkrahúsverkið. Hetta ímeðan yvirskipaðu uppgávarnar viðvíkjandi m.a. heilsufakligari ráðgeving verða fluttar til Fólkaheilsustýrið. Eftir at ætlanin varð handað landsstýrismanninum, hevur Heilsuáráðið umrøtt spurningin við Sjúkrahúsverkið. Tá ið Fólkaheilsustýrið verður skipað, er ætlanin, at kliniska uppgávan innan arbeids- og umhvørvislæknafrøði skal flyta til Sjúkrahúsverkið. Arbeitt verður í løtuni við, hvussu henda uppgáva best kann loysast í Sjúkrahúsverkinum. Leggjast kann afturat, at í Danmark eru tað somuleiðis sjúkrahúsini, ið hava ábyrgdina av kliniskari arbeids- og umhvørvislæknafrøði. Almennu viðmerkingarnar eru nú rættaðar til, soleiðis at hetta stendur í almennu viðmerkingunum omanfyri.

Fólkaheilsuráðið metir, at tað er eitt framstig at seta á stovn eitt fólkaheilsustýri í Føroyum, og Fólkaheilsuráðið hevur verið týðandi og stuðlandi partur av hesum arbeiði. Stovnurin, um farið verður rætt fram, kann koma at hava avgerandi ávirkan á fólkaheilsuøkið í landinum. Tó kann stovnurin eisini gerast ein meinbogi fyri fólkaheilsuarbeiðinum, um ikki rætt verður farið fram.

Fólkaheilsuráðið metir, at tað er heilt avgerandi, at fólkaheilsuarbeiðið, heilsufremjan og sjúkufyribyrging verða styrkt í hesum nýggja stovninum í mun til verandi støðu, og at fyribyrging av teimum stóru fólkasjúkunum gerst eitt týðuligt høvuðsøkið í stovninum. Sambært WHO er liviháttur avgerandi orsök til 70% av øllum sjúkum í heiminum og hjá okkum og øðrum ríkum londum, er hetta talið enn størri. Stóru fólkasjúkurnar økjast við rúkandi ferð, og í løtuni hava vit ikki tamarhald á støðuni. Vit eru vorðin betri til at viðgera, men vit fáa fleiri sjúk fólk. Hetta merkir, at framroknast kann, at vit fara at fáa nógv fleiri sjúk fólk (fleiri av stóru sjúkunum vaksa eksponentielt), og hesi krevja røkt og viðgerð, sum bæði økir trýstið á heilsuverkið, útreiðslurnar til heilivág, starvsfólkatrotið, umframt at útreiðslurnar til

sjúkadagar, longri sjúkameldingar og fyrirtíðarpensjónir fara at eksplodera. Hyggið bara, hvat hetta kostar í dag og ímyndið tykkum, hvat ein eksponentiellur vøkstur ger við hesar útreiðslur um 5, 10 og 30 ár. Hetta mugu vit sum samfelag gera okkurt við, tað er okkara ábyrgd, og hetta er nakað, sum vit kunnu gera nakað við, tí vit kenna loysnina. Arbeiðast má heilsufremjandi og sjúkufyribyrgjandi eftir granskingargrunaðum leisti í øllum samfelagnum og yvir um geirarnar hjá ymisku aðalráðunum. Fólkaheilsuráðið hevur eina greiða strategi á hesum øki, men hevur, sum ráð við lítlari játtan í mun til uppgávuna, ikki havt myndugleikan ella neyðugu resursurnar til at náa hesum enn, hóast vit eru komin ómetaliga langt á fleiri økjum. Tí má nýggi stovnurin hava heilsufremjan og fyribyrging sum aðalmál, og ikki bert vera eftirlitsstovnur, og so mugu oyramerkir pengar til hesi øki fylgja við. Eisini er heilt avgerandi, at stovnurin verður rikin út frá einum breiðum fólkaheilsu perspektivi, sum allýsingin hjá WHO leggur upp til, har arbeið verður við orsökunum til, at fólk gerast sjúk, veik og ikki trívast, og ikki út frá einum einføldum symptomviðgerandi perspektivi.

Til hetta er at siga, at ætlanin við hesum lógaruppskoti er at styrkja og uppraðfesta fólkaheilsuarbeiðið í Føroyum. Hetta er skrivað í almennu viðmerkingunum í hesum lógaruppskoti. Í Ætlan fyri Fólkaheilsustýri í Føroyum, bls. 82-89 verður eisini mælt til at seta meira starvsfólkaorku av til fólkaheilsuarbeiðið yvir eitt tíðarskeið frá 2022-2028. Viðmerkingarnar frá Fólkaheilsuráðnum verða tiknar til eftirtektar.

MEGD takkar fyri møguleikan at ummæla lógaruppskotið. MEGD tekur undir við, at Fólkaheilsustýrið skal gera, skipa og menna hagtøl á heilsuøkinum, gera heilsufrágreiðingar, lýsingar og greiningar á heilsuøkinum og skipa, umsita og menna heilsuskráir. Hesi tøl kunnu vera grundarlag undir gransking á brekøkinum, har vit í Føroyum vanta hagtøl. MEGD vil heita á Fólkaheilsustýrið um, tá fólkaheilsuátøk verða fyriskipað, at hesi átøk eisini eru vend ímóti fólki, ið bera brek, so allir føroyingar kunnu kenna seg sum ein part av heilsuátøkunum. MEGD vil heita á myndugleikan at tryggja, at heilsuportalar verða atkomuligir og tryggja atkomu fyri øll eftir WCAG reglunum. MEGD tekur undir við, at tætt samstarv eigur at vera ímillum Landslækan og Fólkaheilsustýrið um heilsufakliga ráðgeving. MEGD skjýtur upp, at umsetingin av WHO-heilsuhugtakinum verður: “Heilsa er likamlig, sálarlig og sosial vælvera yvirhøvur, og ikki bara eitt lív uttan sjúku og heilsubrekk”. MEGD metir, at í Fólkaheilsustýrinum eigur at vera ein brúgv frá heilsuøkinum yvir á almannaøkið, soleiðis at fólk ikki detta niðurímillum skipanirnar, tá ið tey verða útskrivað av Sjúkrahúsverkinum og skulu venda sær til Almannaøkið.

Til hetta kann sigast, at viðmerkingarnar hjá MEGD eru tiknar til eftirtektar í lógaruppskotinum. Umsetingin av WHO-heilsuhugtakinum verður hereftir lýst soleiðis í almennu viðmerkingunum: “Heilsa er likamlig, sálarlig og sosial vælvera yvirhøvur, og ikki bara eitt lív uttan sjúku og heilsubrekk”.

Verkætlanarleiðarin í FarGen mælir frá, at uppgáurnar hjá Ílegusavninum verða lagdar til Fólkaheilsustýrið. Verkætlanarleiðarin vísir á, at tað kann staðfestast, at Ílegusavnið hevur røkt uppgávu sína til fulnar, og at hetta kann síggjast aftur í teimum mongu granskingarverkætlanum, sum nýta skráirnar hjá stovninum. Umframt at Ílegusavnið umsitur og/ella hýsir verkætlanir bæði hjá FarGen, Setrinum og Landssjúkrahúsinum. Tískil eigur Ílegusavnið framhaldandi at arbeiða við at stimbra gransking í Føroyum, soleiðis at tær neyðugu skráirnar: Vevnaðarskráin, Diagnosuskráin, Genomskráin og Ættarbandsskráin kunnu verða mentar til persónlaga medisín. Verkætlanarleiðarin heldur, at tað er sera umráðandi, at Føroyar fáa eitt fólkaheilsustýri, men heldur ikki, at Ílegusavnið eigur at verða latið aftur í sama

viðfangi, av tí at hetta fer at føra til niðurlaging av ílegugransking í Føroyum. Verkætlanarleiðarin mælir tí til, at § 2, nr. 4 í lógaruppskotinum verður strikað.

Til hetta er at siga, at eitt av endamálunum hjá landsstýrinum við at skipa eitt fólkheilsustýri var at leggja uppgávnar frá fleiri smærri stovnum í ein stovn. Smáu stovnarnir á heilsuøkinum eru: Deildin fyri Arbeiðs- og Almannaheilsu, Ílegusavnið og Fólkheilsuráðið. Politiska málið innan heilsuøkið er at savna orkuna innan økið og leggja uppgávnar frá fleiri smærri stovnum í ein stovn, so verandi tilfeingi á økinum kann verða nýtt meira skynsam, og soleiðis at tað ikki verða fleiri smáar eindir innan heilsuøkið. Saman kunnu smáu stovnarnir fáa ágóðan av vitanini og royndunum hjá hvør øðrum.

Ætlanin er ikki at niðurleggja uppgávnar hjá Ílegusavninum við hesum lógaruppskoti. Tvørturímóti verður miðað ímóti at styrkja arbeiðið við heilsuskráum í Fólkheilsustýrinum. Í Ætlan fyri Fólkheilsustýri 2021 verður mælt til, at arbeiðið við heilsuskráum í Fólkheilsustýrinum verður uppræðfest og styrkt komandi árin. Hetta fyri, at Fólkheilsustýrið kann fáa haldgott grundarlag at veita heilsufakliga ráðgeving og gera tilmælir um ráðlegging innan heilsuverkið v.m. Í fyrstu atløgu verða uppgávnar hjá Ílegusavninum skipaðar í Fólkheilsustýrinum, sum tær eru í dag, men sum frá líður er ætlanin at styrkja arbeiðið hjá Ílegusavninum í Fólkheilsustýrinum.

Verkætlanarleiðarin vísir á, at um uppgávnar hjá Ílegusavninum verða lagdar í Fólkheilsustýrið, fer tað at føra til niðurlaging av ílegugransking í Føroyum. Landsstýrismaðurin er ikki samdur við hesum. Í Ætlan fyri Fólkheilsustýri 2021 verður greitt frá, at samstundis sum eitt fólkheilsustýri verður stovnað, er ætlanin at stovnseta eina heilsugranskingareind innan Sjúkrahúsverkið. Ætlanin er, at tann parturin av FarGen verkætlanini, sum hevur við sær gransking, verður staðsett í nýggju heilsugranskingareindini. Ein arbeiðsbólkur undir Heilsumálaráðnum arbeiðir í lötuni við at skipa Heilsugranskingareindina, sum eftir ætlan skal setast á stovn primo 2023. Tá ið heilsugranskingin í Føroyum verður staðsett á sama stað, verður mett, at tað fer at bera til at fáa eitt granskingarumhvørvi, har heilsugranskarar hava móguleika fyri at sparra saman, deila vitan og royndir, og á tann hátt fáa eina sínamilum synergieffekt. Á henda hátt kann bera til at lyfta heilsugranskingina í Føroyum upp á eitt uppafgur hægri støði, enn hon er í dag. Ætlanin er sostatt at styrkja heilsugranskingina í Føroyum, heldur enn at niðurlaga hana.

Færøernes Politi, Michael Boolsen, fúti, viðmerkir, at hann metir, at hann verður hoyrdur, sum formaður í Farsóttarnevdini. Fútin boðar frá, at hann ikki hevur viðmerkingar til lógaruppskotið.

Krabbameinsfelagið fegnast um, at Fólkheilsustýrið verður sett á stovn. Krabbameinsfelagið heldur, at leisturin, sum er farin fram í mun til fyrireikandi arbeiðið, hevur verið góður, tí Heilsumálaráðið hevur tikið áhugabólkar og feløg inn at ummæla arbeiðið, so hvørt sum fyrireikandi arbeiðið er farið fram. Eisini heldur Krabbameinsfelagið, at meira fíggarlig orka eigur at setast av til arbeiðið í byrjanini, tá stýrið fer til verka.

Til hetta er at siga, at viðmerkingarnar verða tiknar til eftirtektar, og at ætlanin er at seta meira fíggarliga orku av til stovnsetan av Fólkheilsustýrinum.

Fuglafjarðrar kommuna boðar frá, at býráð og leiðslubólkur í umsitingini hjá kommununi hava havt lógaruppskot um Fólkheilsustýrið til kunning og móguligar viðmerkingar. Fuglafjarðar kommuna hevur ikki viðmerkingar til lógaruppskotið um Fólkheilsustýrið.

Føroya Astma/Allergifelag (FAA) tekur undir við at, Heilsustýrið skal gera, skipa og menna hagtøl á heilsuøkinum, gera heilsufrágreiðingar, lýsingar og greiningar á heilsuøkinum og skipa, umsita og menna heilsuskráir. FAA heldur eisini, at ein av týðningarmestu uppgávum hjá Heilsustýrinum eigur at vera at styrkja tað heilsufremjandi arbeiðið, sum í lýtuni liggur hjá Fólkaheilsuráðnum. Fólkaheilsustýrið eigur at hava sum uppgávu at ráðgeva lands- og kommunalum myndugleikum, skúlum, barnagørðum, ítróttarfeløgum, pensjónistafeløgum í sambandi við heilsufremjandi og sjúkufyribyrgjandi tiltøk. Sjónvarpið og útvarpið eiga at vera ein partur av arbeiðnum at styrkja og betra fólkaheilsuna hjá borgarunum í landinum. Víðari heldur FAA, at tað skal ásetast, at Fólkaheilsustýrið hevur sum uppgávu at styrkja heilsufremjandi og sjúkufyribyrgjandi tiltøk við ráðgevandi royndar- og menningararbeiði kring landið fyri íbúgvum.

FAA metir, at tað er av størsta týðningi fyri fólkaheilsuna í Føroyum, at átøk og tiltøk verða sett í verk í kommununum, ið kunnu fremja kropsliga heilsu, sálarliga heilsu og trivnað millum íbúgvum í kommununi. Fyri at fremja fólkaheilsuna hjá føroyingum eigur Fólkaheilsustýrið at skapa karmar fyri heilsu- og trivnaðarfremjandi virksemini í samstarvi við kommunur, stovnar og felagsskapir. Verandi Fólkaheilsuráð, ið m.a. arbeiðir við týðningarmiklari heilsufremjandi ætlan (ABC ætlan fyri sálarliga heilsu) vísir til, at ynskir ein at bóta og styrkja sálarligu heilsuna er av størsta týðningi, at fólk eru virkin, eru partur av einum sunnum felagsskapi og gera ymiskt ella takast við eitthvørt av fullum huga. Til endans sigur FFA í sínum hoyringarsvari, at um arbeiðið at fremja og betra fólkaheilsuna í Føroyum skal eydnast til fulnar, er neyðugt, at allir partar taka lut – tað veri seg landsmyndugleikar, kommunur, felagsskapir, stovnar og vanliga fólk í Føroyum.

Til hetta er at siga, at ætlanin við hesum lógaruppskoti er, at uppraðfesta og styrkja fólkaheilsuarbeiðið sum heild komandi árinum. Eisini er ætlanin at uppraðfesta og styrkja arbeiðið við heilsuhagtølum og heilsuskráum. Viðmerkingarnar hjá Føroya Astma/Allergifelag verða tiknar til eftirtektar.

Landslæknin viðmerkir, at tað er á fleiri økjum, at lógaruppskotið er ógreitt í mun til uppgávur, funktiónir og umsiting av teimum lógum, sum eru danskt málsøki. Tað er tí av týðningi, at markið verður klárt og týðiligt.

Til hetta er at siga, at Landslæknin var við í arbeiðinum at gera Ætlan fyri Fólkaheilsustýri í Føroyum 2022-2028. Teksturin í hesum arbeiði, ið er skrivaður um Landslæknan, er skrivaður í samráð við Landslæknan og síðani settur inn í lógaruppskotið. Av tí at Landslæknin nú ikki er samdur í orðingunum, eru allar orðingar um Landslæknan nú tiknar burtur úr lógaruppskotinum. Viðmerkingarnar hjá Landslæknanum eru sostatt tiknar til eftirtektar í lógaruppskotinum.

Kapittul 2. Avleiðingarnar av uppskotinum

2.1. Fíggjarligar avleiðingar fyri land og kommunur

Tá Fólkaheilsustýrið verður skipað, verða játtanirnar hjá Deildini fyri Arbeiðs- og Almannaheilsu, Ílegusavninum og Fólkaheilsuráðnum lagdar til Fólkaheilsustýrið. Játtanin til hesar trýggjar stovnar er tilsamans 7.128 mió.kr. í 2022. Afturat hesum verður tørvur á játtan til stovningarútreiðslur í sambandi við, at Fólkaheilsustýrið verður sett á stovn og til starvsfólk

til nýggja virkseimið. Játtanin til hetta í fíggjarárinum 2022 er 700 t.kr. til at gera neyðugar fyrireikingar til stovnsetanina.

2.2. Umsitingarligar avleiðingar fyri land og kommunur

Sambært lógaruppskotinum verður Fólkaheilsustýrið sett á stovn. Talan er um landsstovn, ið verður skipaður undir Heilsumálaráðnum. Í almennu viðmerkingunum omanfyri verður greitt frá, hvørjar uppgávur Fólkaheilsustýrið skal røkja. Fíggjarligar avleiðingar av lógaruppskotinum verða lýstar undir punkti 2.1. omanfyri.

2.3. Avleiðingar fyri vinnuna

Lógaruppskotið hevur ikki avleiðingar fyri vinnuna.

2.4. Avleiðingar fyri umhvørvið

Lógaruppskotið hevur ikki avleiðingar fyri umhvørvið.

2.5. Avleiðingar fyri serstøk øki í landinum

Lógaruppskotið hevur ikki avleiðingar fyri ávís øki í landinum.

2.6. Avleiðingar fyri ávísar samfelagsbólkar ella felagsskapir

Eitt av endamálunum við at seta á stovn Fólkaheilsustýrið er at styrkja um fólkaheilsuarbeiðið, herímillum heilsufremjan og fyriryrging sum heild, umframt at styrkja sjúklingatrygdina við munadyggari heilsufakligari ráðgeving, raðfestingum í heilsuverkinum og hagtølum. Hetta kann hava jaligar avleiðingar fyri almennu heilsuna hjá føroyingum og trygdina hjá føroyskum sjúklingum.

2.7. Millumtjóðasáttmálar á økinum

Føroyar finga atlimaskap í WHO í mai 2021. Við atlimaskapinum fylgja at kalla somu skyldur og rættindi, sum fullgildur limaskapur gevur.

Grundarlagið undir virkseminum hjá WHO er: “The Constitution of the World Health Organization” frá 1946. Sambært hesi grundlóg, skulu limalondini arbeiða fyri, at borgarar í limalondunum fáa heilsutænastur á høgum støði. Góð heilsa er grundleggjandi rættindi, sum ein og hvør menniskja, uttan mun til ættarslag, religión, politiska áskoðan, fíggjarliga ella sosiala støðu, hevur rætt til. Allýsingin av heilsu er staðfest í grundlógini, sum verandi: “Health is a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity”.

Eitt av endamálunum við hesum lógaruppskotinum er at styrkja arbeiðið við fólkaheilsu, herímillum heilsufremjan og fyriryrging sum heild, umframt at styrkja sjúklingatrygdina við munadyggari heilsufakligari ráðgeving, raðfestingum í heilsuverkinum og hagtølum á heilsuøkinum. Mett verður tí, at lógaruppskotið samsvarar við og stuðlar undir ásetingarnar í “The Constitution of the World Health Organization”.

2.8. Tvørgangandi millumtjóðasáttmálar

Evropeiski Mannarættindasáttmálin (EMRS) hevur til endamáls at verja borgarar í teimum evropeisku londunum ímóti mannarættindabrotum. Sáttmálin varð samtyktur í Evroparáðnum í 1950 við íblástri frá heimslýsingini hjá ST. Sáttmálin varð settur í gildi fyri Føroyar við lóg tann 1. mai 2000 (anordning nr. 136/2000).

Eitt av endamálanum við hesum lógaruppskotinum er at styrkja arbeiðið við fólkaheilsu og fyriryrging, umframt at styrkja sjúklingatrygdina við munadyggari heilsufakligari ráðgeving, raðfestingum í heilsuverkinum og hagtølum á heilsuøkinum. Mett verður tí, at lógaruppskotið samsvarar við og stuðlar undir ásetingarnar í Evropeiska Mannarættindasáttmálanum.

Sáttmáli Sameindu tjóða um rættindi hjá einstaklingum, ið bera brek er settur í gildi fyri Føroyar sum altjóða sáttmáli, tann 23. august 2009. Sáttmálin áleggur limalondunum at menna og fremja politikk, lógir og fyrisitingarlig mál, ið skulu tryggja rættindi hjá fólki, ið bera brek. Sáttmálin er kunngjørdur við *Bekendtgørelse nr. 20 af 15. november 2017 af FN-konvention af 13. december 2006 om rettigheder for personer med handicap*.

Eitt av endamálanum við lógaruppskotinum er at styrkja arbeiðið við fólkaheilsu og fyriryrging, umframt at styrkja sjúklingatrygdina við munadyggari heilsufakligari ráðgeving, raðfestingum í heilsuverkinum og hagtølum á heilsuøkinum, herímillum eisini fyri fólk, ið bera brek. Mett verður tí, at lógaruppskotið samsvarar við og stuðlar undir ásetingarnar í sáttmála Sameindu tjóða um rættindi hjá einstaklingum, ið bera brek.

2.9. Markaforðingar

Mett verður ikki, at uppskotið hevur við sær marknaforðingar, ella tarnar flytføri hjá einstaka borgaranum ella ávirkar umstøðurnar hjá fyrítøkum at virka um landamørk millum Føroyar, Danmark og Grønland.

2.10. Revsing, fyrisitingarligar sektir, pantheimildir ella onnur størri inntriv

Lógaruppskotið hevur ikki ásetingar um revsing, fyrisitingarligar sektir ella pantheimildir

2.11. Skattir og avgjöld

Ásetingar eru ikki um skatt ella avgjöld í lógaruppskotinum.

2.12. Gjöld

Ásetingar eru ikki um gjöld í lógaruppskotinum.

2.13. Áleggur lógaruppskotið likamligum ella lögfrøðiligum persónum skyldur?

Lógaruppskotið áleggur ikki skyldur á likamligar ella lögfrøðiligar persónar, so sum upplýsingarskyldu, skrásetingarskyldu ella t.d. krøv um loyvi.

2.14. Leggur lógaruppskotið heimildir til landsstýrismannin, ein stovn undir landsstýrinum ella til kommunur?

Í lógaruppskotinum verða heimildir givnar landsstýrismanni at áseta nærri reglur. Sambært § 2, stk. 2 og 3, kann landsstýrismaðurin áseta nærri reglur um Fólkaheilsustýrið, hvørjar uppgávur verða lagdar til Fólkaheilsustýrið og áseta reglur um, nær omanfyristandandi uppgávur verða lagdar til Fólkaheilsustýrið. Sambært § 3, stk. 2, kann landsstýrismaðurin áseta nærri reglur um hagtøl og heilsuskráir, og sambært § 4, stk. 2 gera Heilsumálaráðið og Fólkaheilsustýrið eina avtalu um granskingargrunndaða myndugleikatænastu.

2.15. Gevur lógaruppskotið almennum myndugleikum atgongd til privata ogn?

Lógaruppskotið gevur ikki almennum myndugleikum atgongd til privata ogn uttan rættarúrskurð.

2.16. Hevur lógaruppskotið aðrar avleiðingar?

Mál nr. 3 í *teimum 17 Heimsmálunum hjá ST* fyri burðardyggari menning er at tryggja øllum heilsugott lív og virka fyri trivnaði fyri øll í øllum aldrum. Arbeiðast skal m.a. fyri:

- at steðga farsóttum, sum eyðkvæmi, tuberklum, malaria og øðrum lítið gáaðum tropiskum og smittandi sjúkum,
- at deyðatalið, har fólk doyggja tíðliga, sum fylgja av ikki-smittandi sjúkum, skal skerjast við einum triðingi fyri 2030 við fyribyrging og viðgerð,
- at virka verður fyri sálarheilsu og vælveru,
- at gera meira við at fyribyrja og viðgera rúsevnismissnýtslu, sum fevnir um narkotikamisnýtslu og skaðiliga alkoholnýtslu,
- at styrkja arbeiðið at seta í verk rammusáttmálan hjá Heimsheilsustovninum (WHO) um tubakk, (nevndur Framework Convention on Tobacco Control),
- at øll lond skulu styrkja síni evni at fáa ávaringar í góðari tíð, at minka um váða og handfara heilsuváða bæði hjá sær sjálvum og á altjóða stigi.

Mett verður, at lógaruppskotið stuðlar undir mál nr. 3 í *teimum 17 Heimsmálunum hjá ST* fyri burðardyggari menning.

2.17. Talvan: Yvirlit yvir avleiðingarnar av lógaruppskotinum

	Fyri landið ella landsmyndugleikar	Fyri kommunalar myndugleikar	Fyri pláss ella øki í landinum	Fyri ávísar samfelagsbólkar ella felagsskapir	Fyri vinnuna
Fíggjarligar ella búskaparligar avleiðingar	Ja	Nei	Nei	Nei	Nei
Umsitingarligar avleiðingar	Ja	Nei	Nei	Nei	Nei
Umhvørvisligar avleiðingar	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei
Avleiðingar í mun til altjóða avtalur og reglur	Ja	Nei	Nei	Nei	Nei
Sosialar avleiðingar			Nei	Ja	

Kapittul 3. Serligar viðmerkingar

3.1. Viðmerkingar til ta einstøku greinina

Til § 1

Skotið verður upp, at Fólkaheilsustýrið verður sett á stovn sum sjálvstøðugur stovnur undir landsstýrismanninum. Í fyrstu atløgu verða Fólkaheilsuráðið, Ílegusavnið og Deildin fyri Arbeiðs- og Almannaheilsu skipað í Fólkaheilsustýrinum. Ætlanin er sum frá líður, at uppgávur frá Heilsutrygd, Apoteksverkinum og Sjúkrahúsverkinum skulu leggjast til Fólkaheilsustýrið.

Til § 2

Skotið verður upp, at Fólkaheilsustýrið skal:

- 1) Gera tilmæli til politiska myndugleikan um ráðlegging innan heilsuverkið. Hugsað verður um, at Fólkaheilsustýrið skal gera tilmæli um planlegging innan heilsuverkið, hetta kann t.d. vera yvirskipað tilmæli, sum kann veita landsstýrismanninum kvalifiserað grundarlag fyri eitt nú einari framsøknari skipan við viðgerðartrygd. Hetta merkir tó ikki, at Fólkaheilsustýrið skal loysa uppgávur, sum Sjúkrahúsverkið vanliga loysir. Sjúkrahúsverkið arbeiðir støðugt við at leggja ætlanir fyri Sjúkrahúsverkið, og ætlanin er ikki at gera broytingar hesum viðvíkjandi.
- 2) Ráðgeva myndugleikum og stovnum í heilsufakligum spurningum. Hugsað verður um heilsufakliga ráðgeving til landsstýrið, kommunur, primera og sekundera geiran.
- 3) Hava um hendi fólkaheilsuarbeiðið, upplýsing, tiltøk innan fólkaheilsu sum heild og styrkja heilsufremjandi og fyribyrgjandi partin av arbeiðinum við fólkaheilsu.

Uppgávnar, sum Fólkaheilsuráðið hevur í dag, verða við hesum lógaruppskoti fluttar til Fólkaheilsustýrið. Ætlanin er samstundis at styrkja fólkaheilsuøkið komandi árinum. Herímillum at styrkja arbeiðið við fólkaheilsu, heilsufremjan og fyribyrging sum heild við tí endamáli at fremja fólkaheilsu og fyribyrgja lívsháttarsjúkum.

Tá ið lógtingslóg um Fólkaheilsustýrið verður sett í gildi, verður lógtingslóg nr. 56 frá 10. mai 2000 um Fólkaheilsuráð sett úr gildi.

- 4) Umsita tær uppgávur, ið eru lagdar til Ílegusavnið sambært lógtingslóg um gransking í mannaílegum. Hetta sambært lógtingslóg nr. 62 frá 17. mai 2005 um gransking í mannaílegum, sum broytt við kunngerð nr. 12 frá 31. mars 2008 (Ílegulógin), sum framvegis verður galdandi.

Uppgávnar hjá Ílegusavninum verða, sambært hesum, fluttar til Fólkaheilsustýrið at umsita. Ætlanin er samstundis at uppráðfesta og styrkja arbeiðið við heilsuskráum og hagtølum í Fólkaheilsustýrinum. Hetta soleiðis at Fólkaheilsustýrið kann mennast til at hava á leið somu uppgávur sum Sundhedsdatastyrelsen í Danmark.

- 5) Veita borgarum og almenninginum kunning um heilsufaklig viðurskifti. Skotið verður upp, at Fólkaheilsustýrið fær til uppgávu at kunna borgarar og almenningin um heilsufaklig viðurskifti, undir hesum bæði munnlig og skrivlig kunning, umframt kunning umvegis talgildan heilsuportal.

- 6) Tíleivna vegleiðingar til heilsulóggávu. Hugsað verður um vegleiðingar og leiðbeiningar til føroyska heilsulóggávu.
- 7) Umsita tilbúgvina í heilsuverkinum. Hugsað verður um, at heilsutilbúgvinn, sum í dag er staðsett í Heilsumálaráðnum, verður flutt til Fólkaheilsustýrið.

Landsstýrismaðurin tekur avgerð um, nær uppgávnar í stk. 1 verða lagdar til Fólkaheilsustýrið. Í Ætlan fyri Fólkaheilsustýrið verður mælt til, at uppgávnar, ið eru nevndar omanfyri undir punktunum 1-4 verða lagdar til Fólkaheilsustýrið við stovnsetan, ímeðan uppgávnar nevndar í punktum 5-7 verða lagdar til Fólkaheilsustýrið í einum seinni stigi.

Harumframt kann landsstýrismaðurin leggja aðrar uppgávur á heilsuøkinum til Fólkaheilsustýrið at umsita. Í Ætlan fyri Fólkaheilsustýrið 2021 verður mælt til, at fleiri aðrar uppgávur, sum frá líður verða lagdar til Fólkaheilsustýrið, m.a. yvirskipað dygdarmenning av heilsuverkinum, at luttaka í altjóða- og norðurlenskum arbeiði á heilsufakliga økinum, at hava eftirlit við Apoteksverkinum, rúsevnisstovnum og viðtaluhølum, at gera eftirmetingar og góðkenna stovnar og skipanir. Hesar og aðrar uppgávur innan heilsuøkið, kann landsstýrismaðurin sum frá líður leggja til Fólkaheilsustýrið at umsita.

Landsstýrismaðurin kann áseta nærri reglur um Fólkaheilsustýrið og uppgávur tess.

Til § 3

Fólkaheilsustýrið skal sambært hesum lógaruppskoti gera, skipa og menna hagtøl á heilsuøkinum, gera heilsufrágreiðingar, lýsingar og greiningar á heilsuøkinum, og skipa, umsita og menna heilsuskráir. Undir hesum skal Fólkaheilsustýrið menna talgildar heilsuskráir og hagtøl. Hetta til gagns fyri bæði borgarar, sjúklingar, heilsustarvsfólk og heilsugranskarar.

Ætlanin er, at Fólkaheilsustýrið skal hava á leið somu uppgávur sum Sundhedsdatastyrelsen í Danmark. Við hesum verður Fólkaheilsustýrið heilsudátumyndugleikin í Føroyum.

Við “heilsufrágreiðingar” verður m.a. hugsað um, at Fólkaheilsustýrið kann lata úr hondum eina árliga frágreiðing um heilsustøðu føroyinga, umframt javnan at gera aðrar frágreiðingar á serstøkum økjum, eitt nú um serstakar sjúkur v.m.

Við “skipa, umsita og menna heilsuskráir” verður í fyrsta umfari hugsað um, at Fólkaheilsustýrið umsitur og mennir Diagnosuskráanna, Ættarbandsskráanna og Vevnaðarskráanna hjá Ílegusavninum, umframt Krabbameinsskráanna hjá Sjúkrahúsverkinum. Eisini verður hugsað um, at Fólkaheilsustýrið fer undir eina tilgongd at skipa og menna eina nýggja Landssjúklingaskrá.

Landsstýrismaðurin kann áseta nærri reglur um hagtøl, heilsufrágreiðingar, lýsingar og heilsuskráir.

Til § 4

Fólkaheilsustýrið kann útvega sær hjálp frá heilsugranskarum fyri at veita politiska myndugleikanum ráðgeving sambært hesi lóg. Hetta er sokallaða “granskingargrunndaða myndugleikatænastan”.

Heilsumálaráðið og Fólkaheilsustýrið gera avtalu um granskingargrunndaða myndugleikatænastu, sambært stk. 1. Í Danmark er tað Sundhedsministeriet, ið ger avtalu við universitetssjúkrahús um granskingargrunndaða myndugleikatænastu.

Til § 5

Í hesari grein er áseting um gildiskomu og um fylgibroytingar. Gildiskoman er sett til 1. januar 2023, men játtan er sett av á fíggjarlógini 2022 til at gera neyðugar fyrireikingar til stovnsetanina.

Sambært § 5, stk. 2 verður løgtingslóg um Fólkaheilsuráð sett úr gildi, tá ið henda lóg kemur í gildi. Hetta av tí at uppgávarnar hjá Fólkaheilsuráðnum verða fluttar til Fólkaheilsustýrið.

§ 7, stk. 2 í løgtingslóg um barna- og ungdómstannrøkt er soljóðandi: “Stk. 2. Landsstýrismaðurin í heilsumálum skipar fyri, at hagtøl yvir tannlæknanna virksemini verða gjørd. Landskassin ber útreiðslurnar fyri gerð av hagtølunum.” Tá ið henda lóg kemur í gildi, verður uppgávan viðvíkjandi hagtølum yvir tannlæknanna virksemini flutt til Fólkaheilsustýrið.

Í § 9, stk. 5, 2. pkt. í løgtingslóg nr. 49 frá 14. mai 2013 um eftirløn verður “deildin fyri Arbeids- og Almannaheilsu” broytt til: “Sjúkrahúsverkið”.

Heilsumálaráðið, 7. mars 2022

Kaj Leo Holm Johannesen
landsstýrismaður

/ Turid Arge

Yvirlit yvir fylgiskjøl:

- Fylgiskjal 1: Ætlan fyri Fólkaheilsustýrið í Føroyum, 2021
- Fylgiskjal 2: Hoyringarsvar frá Felagnum Føroyskir Sjúkrarøktarfrøðingar
- Fylgiskjal 3: Hoyringarsvar frá Sjúkrahúsverkinum
- Fylgiskjal 4: Hoyringarsvar frá Umhvørvis- og vinnumálaráðnum
- Fylgiskjal 5: Hoyringarsvar frá Dátueftirlitinum
- Fylgiskjal 6: Hoyringarsvar frá Kommunufelagnum
- Fylgiskjal 7: Hoyringarsvar frá Ílegusavninum
- Fylgiskjal 8: Hoyringarsvar frá Granskingarráðnum
- Fylgiskjal 9: Hoyringarsvar frá Føroyskum Sálarfrøðingum
- Fylgiskjal 10: Hoyringarsvar frá Etiska Ráðnum
- Fylgiskjal 11: Hoyringarsvar frá Vísindasiðseminevndini
- Fylgiskjal 12: Hoyringarsvar frá Heilsutrygd
- Fylgiskjal 13: Hoyringarsvar frá Deildini fyri Arbeids- og Almannaheilsu

- Fylgiskjal 14: Hoyringarsvar frá Fólkaheilsuráðnum
- Fylgiskjal 15: Hoyringarsvar frá MEGD
- Fylgiskjal 16: Hoyringarsvar frá Verkætlanarleiðara av FarGen
- Fylgiskjal 17: Hoyringarsvar frá Færøernes Politi
- Fylgiskjal 18: Hoyringarsvar frá Krabbameinsfelagnum
- Fylgiskjal 19: Hoyringarsvar frá Fuglafjarðar kommunu
- Fylgiskjal 20: Hoyringarsvar frá Føroya Astma/Allergifelag
- Fylgiskjal 21: Hoyringarsvar frá Landslæknanum